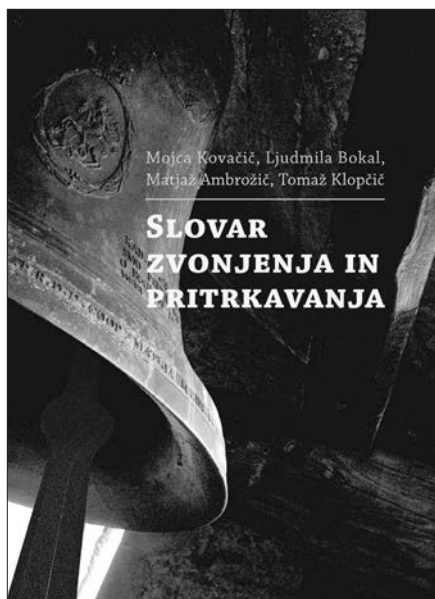

MOJCA KOVAČIČ, LJUDMILA BOKAL, MATJAŽ AMBROŽIČ IN TOMAŽ KLOPČIČ:

Slovar zvonjenja in pritrkavanja.

Založba ZRC, ZRC SAZU, Ljubljana 2017, 172 str.

Zvonjenje in pritrkavanje je dobilo svoj razlagalni terminološki slovar. Na predavanju dr. Mojce Kovačič o pritrkavanju leta 2012 je Milka Bokal, avtorica mnogih slovarjev, prvič slišala za letečo in stoječo vižo. Kot jezikoslovka je bila očarana nad temi in podobnimi pritrkovalskimi izrazi. Kmalu je ugotovila, da je v slovenskem prostoru v stoletjih o zvonovih, zvonjenju in pritrkavanju nastal bogat besedni zklad. Rodila se je ideja o razlagalnem terminološkem slovarju, v katerega bi uvrstili termine (strokovne izraze), ki se uporabljajo za opisovanje zvonov, zvonjenja in pritrkavanja. Besede namreč dobijo svojo potrditev in mesto v jeziku, ko so opisane v slovarju in tako dobijo točen pomen. Oglejmo si primer iz slovarja:

lažni zvon -ega -a m pri ulivanju zvonov zvon med notranjim in zunanjim kalupom, ki ima enako podobo kot končna oblika ulitega zvona in se pred ulitjem odstrani, razbije ang. *outer bell, false bell*

Lažni zvon je slovarska iztočnica, celoten zapis pa se imenuje slovarski sestavek. Poleg opisa (razlage, definicije) lažnega zvona izvemo tudi, da je to samostalniški oblika *lažnega zvona* in da se pojem uporablja pri ulivanju zvonov.

Terminološki slovarji so v zadnjih desetletjih izšli za mnoge stroke. Posebej dejavna je Sekcija za terminološke slovarje Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša na Znanstvenoraziskovalnem centru SAZU (ZRC SAZU), ki je v zadnjih 15 letih izdala različne terminološke slovarje (na primer za planinstvo, geografijo, gemologijo, geologijo, čebelarstvo, gledališče, smučanje, farmacijo in botaniko, tolkala in avtomatiko, uporabno umetnost (pohištvo, ure, orožje) in urbanizem). Vsi terminološki slovarji Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša imajo podobno zasnovo, ki ji sledi tudi Slovar zvonjenja in pritrkavanja. Tega je izdal Glasbenonarodopisni inštitut ZRC SAZU, soizdajatelj pa je Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša. V uvodu so predstavljeni stroka, motivi za nastanek slovarja in delo pri njegovi pripravi. Slovaropisni uvod podrobno opiše zasnovo in zgradbo slovarja ter zgradbo slovarskih sestavkov. Dodan je seznam krajšav, označevalnikov in pojasnil. Sledi glavni del – slovar. Terminološki slovarji imajo tudi seznam virov in literature, iz katerih so izbrali izraze, opisane v slovarju.

Slovar zvonjenja in pritrkavanja je začel nastajati kot slovar pritrkavanja v sodelovanju Ljudmile Bokal in Mojce Kovačič. Bokalova je primerne izraze za slovar izbrala iz doktorske disertacije Kovačičeve o pritrkovanju (2009) in iz njene knjige *Pa se sliš ...: Pritrkavanje v slovenskem in evropskem prostoru* (2012). Ugotovili sta, da je v slovarju smiselno obdelati tako zvonjenje

kot pritrkavanje. K sodelovanju sta pritegnili izvedenca za zvonove in zgodovino zvonarstva Matjaža Ambrožiča. Avtor slovarja je tudi Tomaž Klopčič, strokovnjak z bogatimi praktičnimi izkušnjami, ki jih je dobil pri elektrifikacijah zvonjenja in obnovi zvonil.

Slovar ima 1035 slovarskih iztočnic – izrazov, ki se nanašajo na zvonove, zvonjenje ali pritrkavanje in so jih avtorji slovarja našli v pisnih virih. Vključeni so strokovni izrazi (termini) iz glasbene teorije, akustike in tehnike. Zvonjenje in pritrkavanje je imelo pomembno vlogo v življenju ljudi, zato mnogi izrazi iz etnomuzikologije sodijo tudi v kulturno antropologijo. Za zvonove so uporabljali celo enake besede kot za človeška čustva: da zvonovi veselo pojejo in žalostno ječijo ali jokajo. Posebno pozornost so avtorji posvetili zapisanim narečnim izrazom, za slovarsko iztočnico *pritrkavanje* so jih zbrali kar 35. Živo rabo zapisanih narečnih izrazov so preverili tudi na terenu. Posebej številen odziv je bil med prebivalci z obrobja slovenske etnične meje. Pri pojasnjevanju narečnih izrazov je sodelovalo kar 14 beneških Slovencev in Rezijanov ter sedem prekmurskih in porabskih Slovencev.

Slovarske iztočnice, ki se nanašajo na zvonove: (1) izrazi za dele in dimenzije zvona (npr. kembelj, krona, vrat, polje zvona, postranska višina zvona), (2) izrazi za obliko in sestavo zvonov (npr. težnostni sistem, bronasti zvon, jekleni zvon), (3) izrazi pri ulivanju zvonov (npr. kalup zvona, lažni zvon, zvonovina), (4) izrazi za akustične lastnosti zvonov (npr. molski zvon, spodnji ton, udarni ton, uglaseni zvon), (5) izrazi za okraske, napise, upodobitve in znake na zvonovih (npr. ikonografija na zvonovih, napis na zvonu, mojstrski monogram, svetniški napis), (6) izrazi iz zgodovine zvonov (npr. gotski

* Alojz Demšar, dr. kemijskih znanosti, upokojeni profesor za anorgansko kemijo, Chengdujska 32, 1000 Ljubljana; alojz.demsar@fkkt.uni-lj.si.

zvon, potujoči zvonar, historični zvon, odškodninski zvon), (7) izrazi za posvetitev in preizkušanje zvonov (npr. posvetitev zvonov, maziliti zvonove, kolavdacija), (8) izrazi za skupino zvonov v zvoniku (zvonilo, melodično zvonilo, uglasitev zvonila).

Slovarske iztočnice, ki se nanašajo na zvonjenje: (1) izrazi za načine, namene in vrste zvonjenja (npr. zvoniti firkeljc, zvoniti hudo uro, signalizacijska funkcija zvonjenja, avemarija), (2) izrazi pri ročnem zvonjenju (npr. zvonilna vrv), (3) izrazi pri električnem zvonjenju (npr. električno zvonjenje, avtomatizirano zvonjenje, linearni pogon zvonov), (4) izrazi za zvonik in postavitev zvonov v zvoniku (npr. zvonik na preslico, jarem, gonilni drog, horizontalna postavitev zvonov), (5) izrazi za bitje ure (npr. bitje ure, električno kladivo, melodično bitje ure).

Slovarske iztočnice, ki se nanašajo na pritrkavanje: (1) izrazi, ki predstavljajo glasbenostrukturalno podobo viž (npr. petka, desetka, enajstka), (2) izrazi, ki se nanašajo na raznovrstne načine pritrkavanja (npr. pritrkavati s kladivi, pritrkavati na svoj zvon, ročno pritrka-

vanje), (3) izrazi, ki razkrivajo namen in vrsto pritrkavanja (npr. pritrkavati sveto jutro, pogrebno pritrkavanje), (4) izrazi za glasbeno izraznost pritrkavanja (npr. pritrkavati naraščajoče, pritrkavati v pojemajočem tempu, dinamika pritrkavanja), (5) izrazi, ki razkrivajo strukturne značilnosti pritrkovalske glasbe (npr. glavni udarec, gostenje, odbijanje, gostiti za seboj, pritrkavati naokoli), (6) izrazi, ki predstavljajo socialno strukturo dejavnosti (npr. pritrkovalski turnir, pritrkovalski tečaj, pritrkovalsko društvo).

Slovarski sestavki imajo dodane angleške ustreznice. Avtorji slovarja so bili pri iskanju le-teh pogosto v zadregi. Mnogi slovenski termini nimajo ustreznih angleških in so dobesedno prevedeni v angleščino. Pojmi, ki so posebnost slovenskega prostora, pa so brez angleškega prevoda, npr. *zvoniti popotnico*. Popotnico zvonijo z vsemi zvonovi, ko krsto ali žaro pokojnega nesejo pred pogrebom v cerkev in zatem od cerkve do groba. Angleški ustrezniki ali prevodi so zbrani v samostojnem poglavju Angleško-slovenski slovar. V pomoč bodo prevajalcem in tujim po-

znavalcem, ki se bodo želeli seznaniti s posebnostmi slovenskega zvonjenja in pritrkavanja.

Slovar zvonjenja in pritrkavanja je odlično strokovno delo. Kovačičeva, Ambrožič in Klopčič so s slovarjem nadgradili svoje dolgoletno raziskovanje in delo na tem področju, Bokalova pa je z bogatimi izkušnjami pri pripravljanju slovarjev slovar uredila, vodila delo in pripeljala slovar do izida. Zasluzni za slovar pa so tudi tisti, ki so si prizadevali za uveljavitev zvonoslovja kot stroke, saj so v svojih prispevkih in knjigah ustvarili terminologijo iz ljudske govornice in strokovnih izrazov glasbene teorije, akustike, umetnostne zgodovine in drugih strok.

Slovar bo v veliko pomoč vsem, ki termine in izraze iz slovarja uporabljajo pri pisanju ali ustnem sporazumevanju: piscem sestavkov o zvonovih, prevajalcem, pritrkovalcem, mentorjem mladih pritrkovalcev in organizatorjem pritrkovalskih srečanj, avtorjem spletnih videoposnetkov zvonjenja in pritrkavanja, skrbnikom zvonov in tudi tistim, ki iščejo informacije o zvonovih.

